

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ
ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Дмитрієва Світлана Михайлівна,
кандидат психологічних наук, доцент

Біла Олена Миколаївна,

здобувачка магістерського рівня вищої освіти за спеціальністю 016.01
«Спеціальна освіта. Логопедія»

(Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна)

У межах психолого-педагогічних досліджень емоційна сфера посідає провідне місце, оскільки розглядається як фундаментальний компонент становлення особистості дитини та регуляції її поведінки. Саме емоції забезпечують суб'єктивне переживання життєвих подій, визначають ставлення до себе, інших людей й оточуючого світу, впливають на мотивацію навчальної діяльності та міжособистісну взаємодію. У молодшому шкільному віці емоційна сфера набуває особливої значущості, адже в цей період відбувається активне формування самосвідомості, моральних уявлень, довільності поведінки та здатності до емоційної саморегуляції.

Розвиток емоційної сфери тісно пов'язаний із функціонуванням інших психічних процесів – мислення, пам'яті, уваги, мовлення, а також із формуванням вольової сфери особистості. Емоції виконують регулятивну, сигнальну та мотиваційну функції, сприяючи адаптації дитини до нових умов шкільного навчання. Успішність навчальної діяльності значною мірою залежить від емоційного благополуччя молодшого школяра, його здатності переживати позитивні емоції, конструктивно долати труднощі, керувати власними почуттями та адекватно реагувати на оцінку дорослих.

Дослідження В.Мухіної показують, що молодші школярі емоційно залежні від своїх вчителів, і цей емоційний зв'язок є значним. Т.Піскарьова виявила, що молодші школярі більш сприйнятливі до навколишнього середовища та починають розуміти свої емоції в знайомих ситуаціях, хоча, можливо, ще не вміють артикулювати ці емоційні переживання словами. Є.Ільїн вказує на те, що у дітей молодшого шкільного віку спостерігається прояв їхньої емоційної сфери та соціалізації через їхню поведінку. За Л.Виготським, розвиток дитини супроводжується не придушенням чи послабленням емоцій, а скоріше зростанням кривої розвитку емоцій від аутистичного мислення, де емоції відіграють провідну роль в інтелектуальному процесі, до реалістичного інтелектуального процесу, де відбувається синтез інтелектуального й емоційного процесу. За думкою західних психологів, увесь процес соціалізації дитини відбувається у стані тривоги, оскільки вона намагається уникнути неприємних переживань. З віком реакції гніву дитини визначаються двома типами: вибухові реакції гніву та спрямовані реакції гніву, які виникають внаслідок батьківського невдоволення та покарання [1].

На сучасному етапі розвитку психолого-педагогічної науки проблема вивчення емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку набуває нових акцентів у контексті реформування освіти, впровадження компетентнісного підходу та ідей емоційного інтелекту. Дослідження вітчизняних і зарубіжних учених свідчать, що саме в молодшому шкільному віці закладаються основи емоційної стійкості, емпатії, здатності до співпереживання, формуються моральні почуття та соціально прийнятні способи вираження емоцій. Водночас недостатній рівень розвитку емоційної сфери може зумовлювати труднощі адаптації до школи, конфліктність, підвищену тривожність, агресивність або емоційну замкненість.

Тривожність – найбільш виразна особливість в молодшому шкільному віці, яка пов'язана безпосередньо з емоційною сферою дитини.

У молодших школярів тривожність може супроводжуватися нав'язливими побоюваннями, які засвідчують про недовіру до себе, невпевненість у своєму «я», внутрішню суперечливість. Причинами тривожності можуть слугувати підвищена відповідальність та вимогливість школярів до себе. Тривожність у певній мірі сприяє успішності навчальної діяльності молодших школярів, проте надмірне почуття тривоги може зумовити суттєві проблеми психологічного здоров'я дитини [2].

Психолого-педагогічна характеристика емоційної сфери молодших школярів передбачає аналіз таких її компонентів, як емоційна чутливість, рівень тривожності, здатність до емпатії, особливості самооцінки, сформованість емоційної саморегуляції. У цьому віці зростає значення соціальних емоцій – почуття обов'язку, відповідальності, справедливості, сорому, гордості. Емоції дедалі більше опосередковуються пізнавальною діяльністю та моральними нормами, що сприяє формуванню внутрішніх регуляторів поведінки.

Методологія вивчення емоційної сфери молодших школярів передбачає використання комплексу діагностичних методик, спрямованих на визначення рівня тривожності, самооцінки, емоційної чутливості, особливостей міжособистісних взаємин. Комплексний підхід забезпечує об'єктивність аналізу та дозволяє виявити як загальні закономірності, так й індивідуальні відмінності у розвитку емоційної сфери.

Психолого-педагогічна характеристика емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку має важливе практичне значення. Вона є підґрунтям для розробки програм емоційного розвитку, формування навичок саморегуляції, розвитку емпатії та позитивної самооцінки. Реалізація системного підходу, що передбачає взаємодію вчителя, практичного психолога та батьків, сприяє створенню емоційно безпечного освітнього середовища, у якому дитина може повноцінно розвиватися, навчатися та соціалізуватися.

Таким чином, емоційна сфера виступає важливим чинником гармонійного розвитку особистості молодшого школяра. Її психолого-педагогічне вивчення дозволяє глибше зрозуміти механізми формування емоційної стійкості, соціальної компетентності та успішної адаптації до умов шкільного життя, що відкриває

перспективи для подальших наукових розвідок і вдосконалення освітньої практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комар, Т., & Шістка, О. (2023). Психологічні особливості розвитку емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку. *Psychology Travelogs*, 4(8). С.72.

2. Халько, М., (2020). Тривожність як чинник навчальної успішності молодшого школяра / М.С. Халько // Психологічний і педагогічний дискурс: наукові записки вчених: збірник матеріалів конференції / за заг.ред.проф. Т.О. Олефіренка. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. – С.304-306.